

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ติดยาเสพติด¹

สุชาดา แก้วชนะ²

จากการศึกษาถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ติดยาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและยาเสพติด มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด จะเห็นได้ว่า มาตรการในการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดใช้สาธารณชนสู่นำในการแก้ไขปัญหายา (Health, Human Right, Alternative Development) กำหนดให้มีมาตรการทางเลือกกับผู้เสพยาเสพติด เพื่อนำผู้เสพเข้าสู่การบำบัดรักษาแทนการลงโทษหรือดำเนินคดี เช่น การนำมาตรการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) รวมถึงการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) มาปรับใช้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นไปอย่างยั่งยืน ลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยแบ่งกลุ่มบุคคลที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหายาที่เหมาะสม 3 กลุ่ม คือ เขี้ยว แรงงาน และนักค้ารายใหญ่ ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มแรก คือ “เขี้ยว” ได้แก่ ผู้เสพทั่วไปที่อาจถูกชักจูง ล่อลวงให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มาตรการที่จะใช้ดำเนินการกับคนกลุ่มนี้จะเน้นที่มาตรการบำบัดรักษา มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก และการติดตามดูแลช่วยเหลือ การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยมีการดึงภาคประชาสังคมให้เข้ามาร่วมดูแลช่วยเหลือบุคคลกลุ่มนี้ ยึดหลักผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วย มิใช่อาชญากรปกติ ที่ควรได้รับการช่วยเหลือให้เข้ารับการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนมีการติดตามช่วยเหลือให้กลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ติดยาเสพติด ในด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวเนื่องกับการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์หลักของประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ติดยาเสพติด ยังคงมีปัญหากล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจ เข้ารับการบำบัด ตามหลักที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 114 ได้กำหนดแนวทางไว้ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ผู้จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยกำหนดไว้กรณี เป็นผู้กระทำ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ติดยาเสพติด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร. ประภาศรี บัวสุวรรณค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 และต้องเข้าเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรือ

(2) ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นอยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา

(3) ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือ

(4) มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้

และสมัครใจเข้ารับการบำบัด ก็ให้ส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาล ยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรอง แต่จะเกิดปัญหากรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาหลบหนี หรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด กฎหมายให้อำนาจเพียงให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจัดทำประวัติ ข้อมูลพฤติกรรมของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาไว้เท่านั้น ไม่มีกระบวนการอื่นใดมารองรับเพื่อให้การบำบัดรักษาบรรลุผลสำเร็จต่อไป ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด แต่เมื่อเข้าสู่การคัดกรอง ก่อนเข้ารับการบำบัดในสถานพยาบาลยาเสพติดแล้ว เกิดหลบหนี หรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษา กฎหมายกำหนดรองรับกรณีดังกล่าวไว้เพียงให้หัวหน้าศูนย์คัดกรองหรือสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพจัดทำประวัติ ข้อมูล พฤติกรรมของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดไว้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาการคัดกรองและการส่งเข้ารับการบำบัดรักษาในครั้งต่อไป เท่านั้น มิได้มีมาตรการทางกฎหมายในมาตราใดกล่าวถึงกระบวนการอื่นที่ใช้แก้ปัญหาหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น เพื่อให้การบำบัดรักษาบรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติดที่เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ประเด็นปัญหาที่สองปัญหากฎหมายกรณีผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวเนื่อง กับการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ โดยให้พิจารณาวิธีพิจารณาคดีอาญาและวิธีพิจารณาคดียาเสพติดควบคู่กันไป ด้วย ซึ่งหากผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดอาญาที่มีโทษความผิดซึ่งหน้า ก็ไม่สามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ทันที ผู้เสียหายต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก่อน ทั้งกรณีความผิดฐานเสพยาเสพติดก็ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 114 ก่อนว่า เมื่อกรณีผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก ก็จะไม่เข้าเงื่อนไขที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปบำบัดรักษาได้ แม้ผู้ต้องหาจะสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาก็ตาม โดยจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักก่อน คือให้ดำเนินคดีในข้อหาอื่นก่อนซึ่งกรณีดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าหากคดีหลักเป็นคดีที่ไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าที่สามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาได้เลย ต้องผ่านกระบวนการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายก่อน และอาจต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปก่อน

เนื่องจากรอรบรวมพยานหลักฐาน ทำให้ผู้ต้องหาไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมตามปกติ โดยไม่ได้รับการบำบัดรักษาเลยก่อนปล่อยตัวไป อาจเกิดอาการคลุ้มคลั่งก่อเหตุอาชญาฐานอื่นซ้ำได้อีก

ประเด็นปัญหาที่สามของประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 126 บัญญัติให้ผู้พยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จผู้ศึกษา เห็นว่า หากเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ เพราะบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดนั้น ๆ ก็เมื่อความผิดสำเร็จแล้ว แต่การที่บัญญัติให้ต้องรับโทษเช่นเดียวกับความผิดสำเร็จ ทั้งที่แค่พยายามกระทำความผิด คงจะไม่เป็นธรรมกับผู้กระทำความผิด

ประเด็นปัญหาที่สี่กรณีที่กฎหมายกำหนดให้เพื่อประโยชน์แก่การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่และอำนาจ ตามมาตรา 115 โดยเป็นอำนาจในการดูแลผู้ติดยาเสพติดเพื่อจะนำตัวผู้ติดยาเสพติด ไปส่งยังสถานพยาบาลยาเสพติด (ศูนย์คัดกรอง) ไม่ใช่การควบคุมตัวในห้องขัง โดยให้มีอำนาจควบคุมตัวเพียงภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบพบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดในร่างกาย หากส่งตัวไม่ทันเพราะเป็นเวลาที่สถานพยาบาลปิดหรือใกล้ปิดทำการ ก็ไม่มีกฎหมายให้อำนาจหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อว่าต้องปฏิบัติเช่นไรระหว่างรอสถานพยาบาลเปิดทำการ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา ปัญหาที่เกิดจากอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 115 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด ที่ให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดูแลผู้ติดยาเสพติดก่อนส่งตัวไปยังสถานพยาบาลยาเสพติด (ศูนย์คัดกรอง) โดยต้องส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบพบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าหากเป็นกรณีที่สถานพยาบาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ เจ้าพนักงานดังกล่าวจะต้องปล่อยตัวผู้ติดยาเสพติด หรือควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาสถานพยาบาลเปิดทำการแต่อย่างใด ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ว่าควรจะควบคุมตัวไว้หรือปล่อยตัวไปก่อน หากควบคุมตัวไว้เมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้ก็ทำให้พนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ผู้ปฏิบัติเกิดความลังเลในการปฏิบัติงานเพราะเสี่ยงที่จะถูกผู้ติดยาเสพติดหรือญาติของผู้ติดยาเสพติดร้องเรียนเรื่องอำนาจในการดูแลไว้ได้ โดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน ทั้งหากจะปล่อยตัวไปก่อนแล้วค่อยนัดหมายให้มาพบในเวลาที่สถานพยาบาลเปิดทำการหรือไปติดตามตัวมาในภายหลัง อาจเป็นการยากที่ผู้ติดยาเสพติดจะกลับมาพบพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ทั้งหากจะต้องไปติดตามตัวเองก็จะยังเป็นอุปสรรคในการไปติดตามตัว เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้พนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แทนที่กฎหมายจะบัญญัติให้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นกระบวนการไปในคราวเดียว

จากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ติดยาเสพติด ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีขั้นตอนมารองรับและมีบทลงโทษที่มาควบคุมให้ผู้ติดยาเสพติดเกรงกลัวว่าหากหลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดแล้วจะมีมาตรการหรือบทลงโทษตามมาเช่นไร ซึ่งน่าจะส่งผลให้ผู้ติดยาเสพติดให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาจนครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด เช่น บัญญัติให้กรณีผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาหลบหนี ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาคณใดคนหนึ่งซึ่งกฎหมายอาจจะบัญญัติไว้แน่ชัดว่าให้เป็นบุคคลใด สามารถไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดีตามขั้นตอน ทั้งออกหมายจับบุคคลดังกล่าวมาและเมื่อได้ตัวมาก็ส่งเข้ารับการบำบัดแบบบังคับให้บำบัดและอยู่ในสถานที่ที่จำกัด (การบำบัดแบบเข้มงวด) เมื่อบำบัดจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด และพบว่าสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้แล้วจึงปล่อยตัวไปตามทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ตามแนวคิดของซีชาร์ เบ็คคาเรีย

2. ปัญหากฎหมายกรณีผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวเนื่องกับการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการกำหนดมาตรการให้ผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดอาญาฐานอื่นด้วยต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาโดยทันทีนับแต่ตรวจพบว่ามีสารเสพติดในร่างกายของผู้ต้องหา โดยไม่ต้องรอให้ศาลเป็นผู้สั่งให้บำบัดรักษา เพื่อแยกผู้ต้องหาดังกล่าวออกจากชุมชน และสภาพแวดล้อมเช่นเดิมที่สำคัญ เพื่อแยกผู้ต้องหาออกจากผู้เสียหายระหว่างการดำเนินคดี ทั้งเพื่อป้องกันผู้ต้องหาหลบหนีและยากต่อการติดตามตัวกลับมาดำเนินคดีในภายหลัง หากดำเนินการเช่นนี้ หากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จและจะดำเนินการใดเพื่อประโยชน์ในทางคดีที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ก็สามารไปดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาหรือสามารถไปปรับตัวผู้ต้องหาได้จากสถานพยาบาลยาเสพติดที่ผู้ต้องหาเข้ารับการบำบัดรักษาอยู่เพื่อดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับคดี ซึ่งแนวทางนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า นอกจากจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหากจากการติดยาเสพติดที่ตรงจุดแล้ว เป็นการลดโอกาสที่ผู้ต้องหากลับไปเสพยาเสพติดและกระทำผิดซ้ำได้อีกด้วย ซึ่งการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญาฐานอื่น ไม่เข้าเงื่อนไขของการบำบัดรักษาโดยสมัครใจได้นั้น ไม่สอดคล้องตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ตามแนวคิดสำนักปฏิฐานนิยม ของลอมโบรโซ (Lombroso) ที่มุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคลเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรม และนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้เพิ่มเติมความในมาตรา 114 วรรคสี่ ดังต่อไปนี้ “หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดตามความในวรรคหนึ่ง เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้ ให้ส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรอง โดยไม่ต้องถามความสมัครใจ”

3. ปัญหากฎหมายในการบัญญัติให้ผู้พยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการลงโทษที่หนักเกินไปจากผลของการกระทำ และเป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสม และไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เพราะบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดนั้น ๆ ก็เมื่อความผิดสำเร็จแล้ว แต่การที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 126 บัญญัติให้ผู้พยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ ทั้งที่การกระทำเป็นเพียงพยายามกระทำความผิด จึงไม่เป็นกรรมกับผู้ที่กระทำความผิด เปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80 วรรคสอง บัญญัติว่า ผู้ใดพยายามกระทำความผิด ผู้นั้นต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เห็นควรแก้ไขปรับปรุงความในมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด เป็น “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ”

4. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาล ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า กรณีนี้ควรมีการแก้ไขความในมาตรา 115 (6) เพิ่มระยะเวลาการดูแลเพื่อจะนำตัวผู้ติดยาเสพติดไปส่งสถานพยาบาลยาเสพติด (ศูนย์คัดกรอง) จากภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย แก้ไขเป็น “สี่สิบแปดชั่วโมง” หรือไม่ก็ควรมีการบัญญัติกฎหมายไว้ให้แน่ชัดว่าหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ต้องปฏิบัติอย่างไร ให้ควบคุมตัวไว้ได้หรือให้ปล่อยตัวผู้ติดยาเสพติดไปก่อน และกรณีให้ปล่อยตัวไปก่อนหากปล่อยตัวไปแล้วไม่สามารถติดตามตัวได้ก็ต้องดำเนินการอย่างไร โดยควรมีมาตรการที่ช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดเกรงกลัวไม่หลบหนีไปในระหว่างปล่อยตัวด้วย

เอกสารอ้างอิง

กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินงานการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติด พ.ศ. 2564 กระทรวงสาธารณสุข, 2564.

นัทธี จิตสว่าง. วัตถุประสงค์และรูปแบบการลงโทษ. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์. 2540.